

24 СОНЕЧНЫЯ ПЕРЫЯДЫ: **Вясна**

Тэкст Гао Чуньсян, Шао Мінь

Ілюстрацыі Сю Мінчжэнь, Лі Цзын

CIPG

海豚出版社
中国国际出版集团

Песня сонечных перыядаў

Вясной¹ дождж² абуджаецца³, вясенні⁴ чысты⁵ дождж⁶.
Летам⁷ збожжа⁸ каласіцца⁹, наліваецца ў летнюю¹⁰ спёку¹¹.
Восенню¹² спёка¹³ сціхае, час восеньскіх¹⁵ росаў¹⁶ ды шэрані¹⁷.
Зімой¹⁸ снежнай¹⁹, вельмі снежнай²⁰, час зімовых²¹ халадоў²².

-
- 1 Пачатак вясны 2 Дажджавая вада 3 Абуджэнне насякомых 4 Вясенняе раўнадзенства
5 Чыстае святло 6 Хлебны дождж 7 Пачатак лета 8 Наліўное збожжа 9 Каласаванне хлябоў
10 Летняе сонцастаянне 11 Малая спёка і Вялікая спёка 12 Пачатак восені 13 Спад спёкі
14 Белья росы 15 Восеньскае раўнадзенства 16 Халодныя росы 17 З'яўленне шэрані
18 Пачатак зімы 19 Малы снег 20 Вялікі снег 21 Зімовае сонцастаянне 22 Малы холад і Вялікі холад

24 СОНЕЧНЫЯ ПЕРЫЯДЫ: ВЯСНА

Тэкст Гао Чуньсян, Шао Мінь

Ілюстрацыі Сю Мінчжэнь, Лі Цзын

Мінск
«Новое знание»
2021

海豚出版社
DOLPHIN BOOKS
中国国际出版集团

УДК 087.5:502

ББК 20.1

Г19

Існуе чатыры пары года. Старажытныя кітайцы падзялілі іх на 24 сонечныя перыяды, кожны з якіх адлюстроўвае адметную фазу сезонных зменаў. Сонечныя перыяды не толькі падказваюць, што трэба рабіць земляробам, але і дапамагаюць кожнаму з нас прадбачыць змены надвор'я.

Гэта кніга апавядае гісторыю дзяўчынкі Яі, якая наведвае сваіх бабулю і дзядулю ў вёсцы і назірае, як 24 сонечныя перыяды паступова змяняюць адзін аднаго на працягу года. Разам з Яяй вы трапіце на традыцыйныя кітайскія святы, даведаецеся пра старажытныя абрады, навучыцеся лепш разумець мову прыроды, назіраючы за жывёламі, раслінамі і з'явамі надвор'я.

Выданне для вольнага часу

Гао Чуньсян, Шао Мінъ

24 СОНЕЧНЫЯ ПЕРЫЯДЫ: ВЯСНА

Для чытання дарослымі дзецям

Пераклад з англійскай мовы Таццяны Цуканавай

Адказы за выданне Вікторыя Маўчанская

Падпісана да друку 24.02.2021. Фармат 60×90 1/8. Друк афсетны.

Ум. друк. арк. 5,0. Ул.-выд. арк. 6,5. Тыраж 200 экз. Заказ 334.

ТАА «Новое знание». Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы, распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/276 ад 23.12.2015. Пр. Пушкіна, д. 15а, Мінск, Рэспубліка Беларусь. Паштовы адрас: а/с 79, 220050, Мінск, Рэспубліка Беларусь. Тэлефон/факс: (10-375-17) 360-20-02; e-mail: nk@wnk.biz; <http://wnk.biz>

«ГРАДИЕНТ»®. Таварыства з абмежаванай адказнасцю «НАВИТЕХ». Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы, распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 2/194 ад 23.02.2017. Вул. Бабушкіна, 6А, 220024, Мінск.

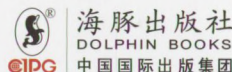
Original title: *This Is the 24 Solar Terms: Autumn*

First Edition 2018

© Dolphin Books Co., Ltd, Beijing, China, 2018

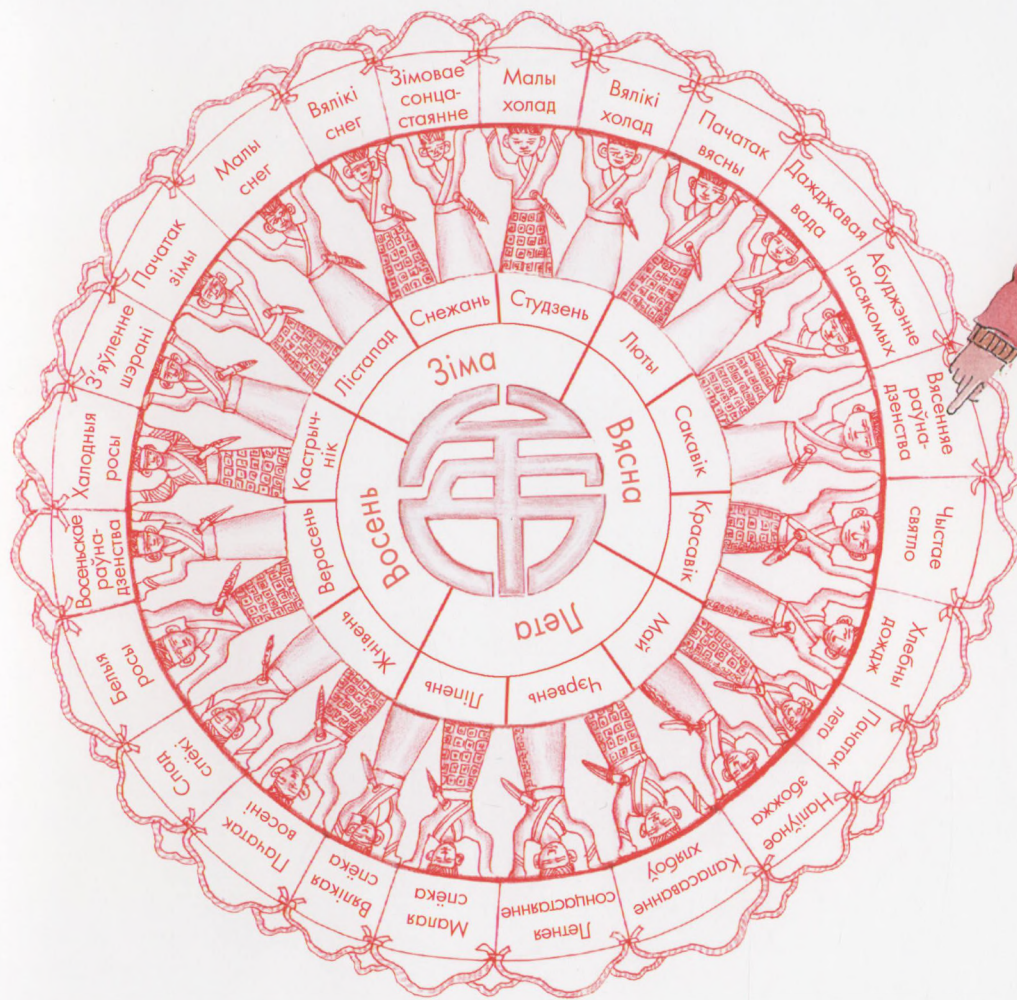
24 Baiwanzhuang Road, Xicheng District, Beijing 100037, China

All rights reserved.

ISBN 978-985-24-0243-9

© Пераклад на беларускую мову. ТАА «Новое знание», 2021

Калі Яі споўнілася шэсць год, мама падарыла ёй прыгожую чырвоную паштоўку і сказала, што гэта старажытнае вынаходства, якое паказвае ўсе дні народзін. Яя нарадзілася вясной, у першую пару года. У наступныя 12 месяцаў, пакуль Яя падрасла на адзін годзік, дрэвы прайшлі свой цыкл: спачатку на галінках з'явіліся пупышкі і зялёныя лісточкі, потым яны памяншалі колер, пажухлі, апалі і вось дрэвы ўжо зноў гатовы выпусціць пупышкі.

На кітайскі Новы год тата з Яяй паехалі да дзядулі, у правінцыю Шаньдун. Жыхары гэтых мясцін могуць атрымліваць асалоду ад сузірання ўсіх чатырох пор года. Нездарма менавіта тут, у сярэднім і ніжнім цячэнні «жоўтай ракі» Хуанхэ, з'явіўся сонечны каляндар з 24-ох перыядаў.

«Якія такія 24 перыяды?» — цікавіцца Яя.

«Ты ведаеш пра чатыры сезоны, так? — пачаў тлумачыць тата. — Але 2 тысячы год таму нашы продкі падзялілі год на 24 перыяды. Яны кіраваліся назіраннямі за зменамі ў прыродзе і сельскагаспадарчымі работамі. 24 перыяды складаюцца з 72-ух хоў. За адзін хоў прынята лічыць пяць дзён. Тры хоў складаюць адзін сонечны перыяд, а ў кожнай пары года — шэсць сонечных перыядаў. Гэты каляндар — своеасаблівы дапаможнік для сялян, бо ён падказвае парадак працы. Напрыклад, перыяд Дажджавой вады ў красавіку нагадвае пра час, спрыяльны для сяўбы. А ў перыяд Вясенняга раўнадзенства дзеці глядзяць у неба і назіраюць за вяртаннем ластавак з выраю. Звычайна гэтыя птушкі адлятаюць на поўдзень ў перыяд Белых росаў у пачатку верасня».

ПАЧАТАК ВЯСНЫ

Надыходзіць кітайскі Новы год, і ўсе вяскоўцы занятыя падрыхтоўкай да свята. Яя затыкае вушы: тут і там выбухаюць петарды, якія ўзрываюць суседскія дзеці. Людзі вераць, што петарды праганяюць жажлівага монстра Няня. Кітайскі іерогліф «нянь» азначае «год». Некаторыя дагэтуль вераць, што вечарамі напярэдадні кітайскага Новага

года Нянь выходзіць на шпацыр ды шукае безабаронную чалавечую душу, каб праглынуць яе. Дарослыя гатуюць у гэты час клёцкі цзяоцзы, спрынг-ролы ды іншыя прысмакі для сямейных вячэраў.

«Падчас вясенняга свята мы вітаем надыход вясны, — распавёў тата Яі. — Калі свята скончыцца, вяскоўцы зноў вернуцца да працы».

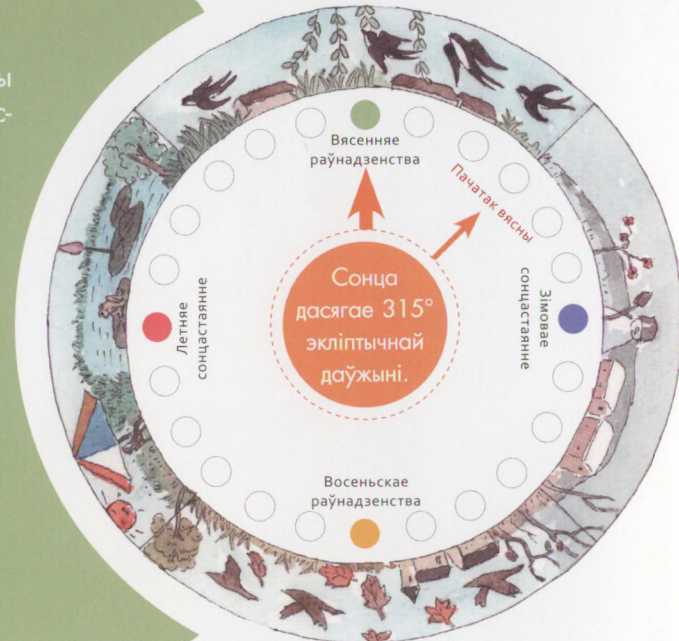
Пачатак вясны

Пачатак вясны звычайна выпадае на 3, 4 альбо 5 лютага, а канчаецца вясна тады, калі пачынаецца лета. Як бы там ні было, Пачатак вясны звязаны са святкаваннем Новага года, калі кітайцы частуюцца так званымі вясеннімі блінамі

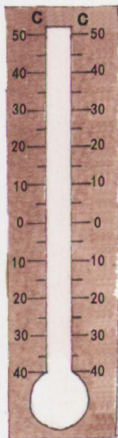
ды спрынг-роламі. Гэтая традыцыя завецца «каштаванне вясны». Новы год па кітайскім месяцовым календары выпадае напярэдадні альбо адразу пасля дня Пачатка Вясны. Месяцовы Новы год, вядомы здаўна як юаньжы, альбо юаньдань, быў пазней перайменаваны ў Вясенняе свята, каб адрозніваць яго ад Новага года па грыгарыянскім календары. Такім чынам, зараз назва юаньдань адносіцца да 1 снежня.

У Пачатку вясны пачынае прарастаць трава.

♦ Занатуй паказчыкі тэрмометра ў гэты дзень.

Найвышэйшая
тэмпература _____ °C

Найніжэйшая
тэмпература _____ °C

(Найвышэйшую тэмпературу зафіксуй з 14 да 15 гадзін,
а найніжэйшую з 4 да 5 гадзін раніцы, да ўзыходу сонца).

Усходні вецер прыносіць адлігу

Вада ў студні цёплая ўзімку і прахладная ўлетку. Але на самай паверхні студні вада такой жа тэмпературы, што і паветра. Верхні слой вады ў студні ператвараецца зімой у тоўсты лёд, а з надыходам вясновай адлігі паступова пачынае раставаць.

| Абуджэнне насякомых

Вясновая цеплыня расплываецца па камянях, вадаёмах, глебе, будзіць дзікіх звяроў ад зімовай спячкі ды нагадвае ім пра штодзённы цяжар выжывання.

Тры хоў Пачатку Вясны

Падчас першага хоў пад уплывам усходняга ветра растае лёд.

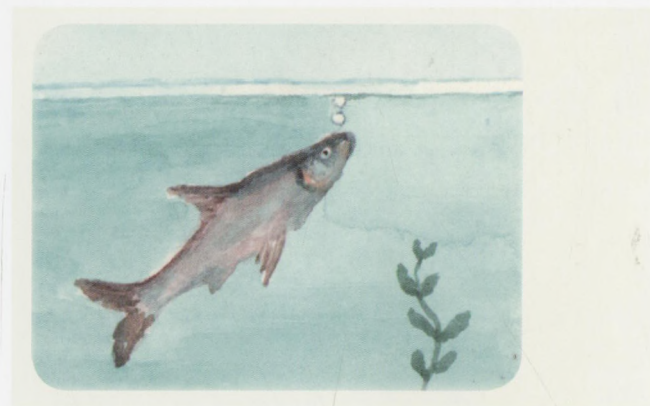
Падчас другога хоў прачынаюцца насякомыя.

Падчас трэцяга хоў рыба пад лёдам падымаецца да паверхні вады.

| Цвіценне зімовага язміну

Хаця яшчэ холадна, галакветкавы язмін адчувае набліжэнне цеплыні. У цёмных закутках можна ўбачыць яго ярка-жоўтыя пялёсткі. А вось на адкрытым сонцы ці ў паўцені гэтая расліна квітнее неахвотна. Зімовы язмін — адна з нешматлікіх кветак, якая распускаецца напрыканцы халадоў, у Кітаі яе называюць «вітанне вясны».

| Рыба плыве ўверх

Калі лёд на сажалках ды рэках пачынае раставаць, рыбы пасля доўгай зімы, праведзенай у нерухомасці, пачынаюць цікавіцца свежым паветрам. Яны падплываюць да паверхні, нецярпліва штурхаюць лёд, спрыяючы пашырэнню расколін у ім.

| Свята Вясны

У першы дзень новага месяцовага перыяду адзначаецца Свята Вясны, і гэта найважнейшае свята ў Кітаі. Напярэдадні яго, у апошні дзень сыходзячага года, сем'і збіраюцца разам. Па традыцыі ў гэты час на ўваходныя дзверы вывешваюць чырвоныя скруткі з каліграфічнымі надпісамі пажаданняў, чырвоныя ліхтары, гатуюць шыкоўную вячэру з клёцкамі цзяоцзы ў якасці асноўнай стравы. Дзеці, апранутыя ва ўсё новае, падпальваюць петарды, віншуюць старэйшых сваякоў і атрымліваюць ад іх у падарунак чырвоныя канверты з грошамі. Цягам наступных дзён сем'і наведваюць сваякоў і сяброў, абменьваюцца падарункамі і добрымі пажаданнямі.

Чырвоны ліхтар

Скруткі з каліграфічнымі надпісамі

1. Галоўны чалавек на сяле самым першым дае бізуна глінянаму быку. Іншыя сяляне робяць тое ж самае па чарзе, якая адпавядае іх іерархіі.
2. Калі ад удараў бык развальваецца на камякі, сяляне забіраюць іх сабе.
3. Гэтыя камякі людзі кідаюць на сваю зямлю, спадзеючыся на добры ўраджай.

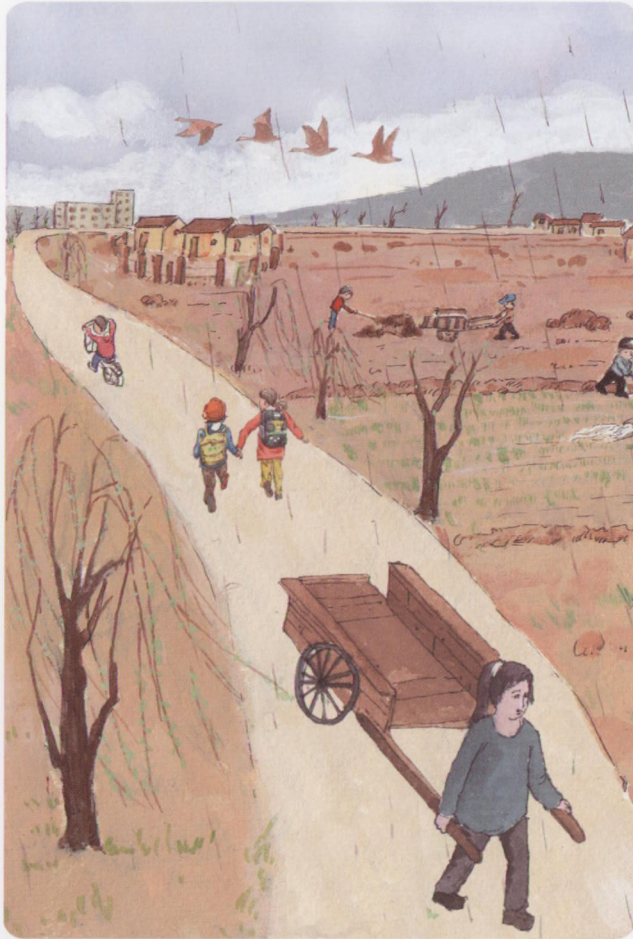

| Традыцыя збіцця глінянага быка

Збіццё глінянага быка — старадаўняя кітайская традыцыя, якая азначае, што прыйшоў час араць зямлю. Па легендзе, у першы дзень вясны Гоў-ман, бог вясны і дух дрэваў, прывёў сялян апрацоўваць зямлю. Але яго бык адмовіўся выйсці з цёплага хлява і працягваў спаць. Тады Гоў-ман зрабіў з гліны вялікага быка і даў яму бізуноў у папярэджанне свайму лянотнаму быку. Ubачыўшы гэта, бык спужаўся і пашыбаваў працаваць у поле.

У нашы дні традыцыя збіцця глінянага быка з'яўляецца асноўным момантам святкавання Пачатку вясны. Сяляне лічаць, што гэты звычай спрыяе таму, каб іх жывёла апрацавала як мага больш палёў, тады увосень яны збюруць добры ўраджай, які дапаможа пражыць да наступнага года.

ДАЖДЖАВАЯ ВАДА

Раптам на яснае неба імгненна
набягаюць хмары — пачынаецца
дождж. Школьнікі, што вяртаюцца
дадому пасля заняткаў, бягуць
з усіх ног. А земляробы працяг-
ваюць сваю няспешную працу.

«Калі марнуеш час у сяўбу,
рызыкуеш згубіць увесь урад-
жай, — кажа дзядуля Яі. — Зям-
лю трэба добра апрацаваць вяс-
ной, інакш пасевы не саспеюць
і не дадуць багатага прыбытку».

Дажжавая вада

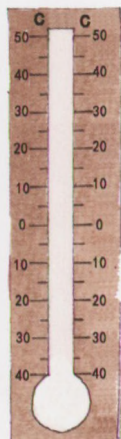
Час дажджавой вады прыпадае на 18, 19 ці 20 лютага. Рысамі гэтага перыяду з'яўляюцца пацяпленне і дажджы, якія абуджаюць усё жывое. Традыцыйная кітайская медыцына раіць працягваць насіць цёплую зімовую вопратку ў гэты час, бо няўстойлівае вясенняе надвор'е можа сапсаваць здароўе.

Дажжавая вада вясной такая ж каштоўная, як раслінны алей.

Занатуй паказчыкі тэрмометра ў гэты дзень.

Найвышэйшая тэмпература _____ °C

Найніжэйшая тэмпература _____ °C

Дажжавая вада

З надыходам перыяду Дажжавой вады тэмпература паднімаецца вышэй за 0 °C. Першы дождж у гэтым годзе ўвільгатняе глебу пасля халоднай засушлівай зімы.

| Дзікія гусі вяртаюцца

Чароды дзікіх гусей, што вяртаюцца з выраю, абвешчаюць надыход вясны.

Тры хоў Дажджавой вады

Падчас першага хоў выдра паказвае свой улоў.

Падчас другога хоў дзікія гусі вяртаюцца на поўнач.

Падчас трэцяга хоў актыўна падростаюць расліны.

| Вярба выпускае парасткі

Пад дробным вясеннім дажджом на вярбе, што схілілася над сажалкай, з'явіліся парасткі.

| Выдра паказвае свой улоў

Калі слой лёду на рэках і сажалках растае, рыбы падплываюць да самай паверхні вады і такім чынам становяцца лёгкай здабычай для згаладалых пасля зімы выдраў. Звычайна выдры перад тым, як з'есці свой улоў, выкладваюць яго на беразе ракі. Гэта выглядае як рытуал прынясення ахвяры.

| Квітнее абрыкос

Бутоны абрыкосавых дрэў чырвоныя. А самі кветкі мяняюць колер: спачатку яны светла-ружовыя, але перад тым, як апасці, становяцца беласнежнымі.

| Угнаенне зямлі

Важная вясновая сельскагаспадарчая задача — раскідванне ўгнаення. Стагоддзямі земляробы жывуць паводле старажытных мудрасцей, якія кажуць, што вясновы дождж такі ж каштоўны, як раслінны алей, і што глебу варта апрацаваць яшчэ да поўнага яе адтавання, каб вільгаць не паспела выпарыцца. Акрамя таго, зямлю перад сяўбой трэба яшчэ ўгнаіць, а ўжо потым сеяць насенне найлепшай якасці. Падсілкаваная вясновымі дажджамі пшаніца зелянее. Але, калі ападкаў недастаткова, вельмі важна своечасова арганізаваць дадатковы паліў. Падчас узворвання па палях раскідваюць гной і змешваюць яго з глебай.

| Свята ліхтароў

Свята ліхтароў выпадае на перыяд Дажджавой Вады. У гэты дзень праводзяцца шэсці, на якіх можна ўбачыць хадулістаў, няўрымслівага цмока ды львіны танец. Вечарам напярэдадні свята сям'я збіраецца разам і ласуецца юаньсяю-шарыкамі з рысавай мукі з салодкай начинкай. У гэты дзень людзі адзначаюць канец месяцовага кітайскага Новага года. Неўзабаве ўсе зноў пойдучь у школу і на працу.

Хадуліст

Львіны танец

Няўрымслівы цмок

АБУДЖЭННЕ НАСЯКОМЫХ

Вясенні гром будзіць жывёл пасля зімовай спячкі. Яя памятае наказ дзядулі не хавацца пад дрэвам ды пазбягаць высокіх мясцін падчас навальніцы. Яна збягае з пагорка.

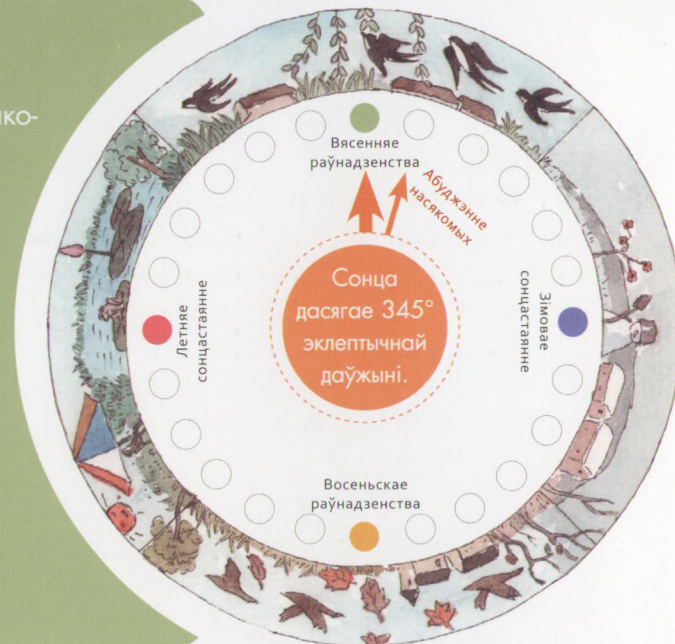
Абуджэнне насякомых

Абуджэнне насякомых звычайна выпадае на 5 ці 6 сакавіка. Назва перыяду кажа сама за сябе: у гэты час пасля зімовай спячкі раптам прачынаюцца ўсе жывёлы, што спалі на працягу зімы ў сваіх норах ды пачорах. Лічыцца, што іх

будзіць гром. У старажытнасці кітайцы рабілі розныя ахвярапрынашэнні богу грома, просячы яго аб спрыяльным надвор'і. Лічылася, што па надвор'і ў перыяд Абуджэння насякомых можна прадказаць далейшае надвор'е. Напрыклад, калі ў гэты дзень холадна, наступны сонечны перыяд будзе цёплым. Але, калі дзье паўночны вецер, халады пратрымаюцца яшчэ некалькі дзён.

Падчас перыяду Абуджэння насякомых маленькія істоты прачынаюцца ад спячкі ды выбіраюцца са сваіх хованак.

♦ Занатуй паказчыкі тэрмометра ў гэты дзень.

Найвышэйшая
тэмпература _____ °C

Найніжэйшая
тэмпература _____ °C

Гром і маланка

Вясной расце не толькі тэмпература, але і вільготнасць паветра, што стварае ідэальныя ўмовы для навальніц. Гром і маланка з'яўляюцца тады, калі цёплае вільготнае паветра ўздымаецца ўверх і сустракаецца там з халодным паветрам. Лічыцца, што навальніца з маланкамі робіць паветра чысцейшым.

| Квітнее персік

У гарах і паабапал палёў квітнее горны персік. Яго кветкі вырастаюць каля самых галін і раскрываюцца раней за лісце. Існуе шмат відаў персікаў з розным колерам кветак і колькасцю палёсткаў. Звычайны вясновы матыў: сполахі ружовых персікавых кветак сярод паніклых зялёных вербаў.

Кветка горнага персіка

Тры хоў Абуджэння насякомых

Падчас першага хоў зацвітаюць персікавыя дрэвы.

Падчас другога хоў шчабечуць івалгі.

Падчас трэцяга хоў замест ястрабаў можна ўбачыць туркавак.

| Прачынаюцца жывёлы

Вясной звяры абуджаюцца пасля зімовай спячкі, выходзяць са сваіх нораў, каб вярнуцца да звычайнага жыцця. У былыя часы кітайцы верылі, што вясенні гром будзіць мядзведзей, жаб, змей, рапух, чарвякоў і некаторых насякомых пасля зімовага сну. У нашы дні вядома сапраўдная прычына гэтай з'явы: тэмпература паветра і ўсяго наваколля павышаецца, расце і тэмпература цела жывёл у спячцы. Гэта паляпшае іх метабалізм, і ў жывёл з'яўляецца пачуццё голаду, таму яны прачынаюцца ды шукаюць здабычу.

Івалга

| Шчабеча івалга

У гэты час паўсюль за гарадамі чуваць песні івалгаў ды туркавак. А ястрабы, якіх можна назіраць напрацягу ўсяго году, наадварот, зараз не ўбачыць, бо ў іх перыяд гнездавання.

Стракатая туркаўка

| Баранаванне зямлі

Калі квітнее таполя, з'яўляецца шмат працы ў полі. Не баранаваць поле ў хоў Абуджэння насякомых усё адно, што спрабаваць рашчыніць хлеб без вады. Па вясне час не марнуй, а бяры коней і быкоў ды на зямлі працуй. Вось некаторыя прыказкі ды прымаўкі кітайскіх сялян. Па вясне глеба вельмі вільготная, а зямля яшчэ не цалкам адтала. Цягам зімы на паверхні зямлі ўтвараецца тонкая абледзянелая скарынка, але глыбей у ёй праходзяць капіляры, якія выводзяць вільгаць з глебы. Апрацоўка глебы па вясне нейтралізуе гэтыя капіляры, а пакрыванне зямлі сухім слоем глебы памяншае яе высушванне.

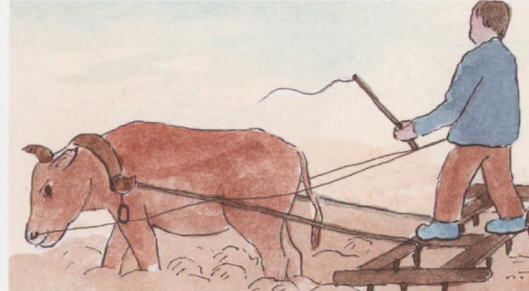
Земляробы не звяртаюць увагу на дождж, навальніцу ці спёку. Пры любым надвор'і яны раскідваюць угнаенні, аруць, барануюць, чысцяць канавы, рыхтуючыся да сяўбы.

Рассыпаюць угнаенне

Аруць

Барануюць

Прачышчаюць канавы

| Цмок уздымае галаву

Хоў «Абуджэнне насякомых» часта супадае з другім днём другога месяцовага цыкла. Па легендзе, у гэты дзень цмок, уладар дажджоў, уздымае галаву, значыць прачынаецца. У паўночным Кітаі гэты дзень лічыцца асабліва ўдалым для стрыжкі валасоў.

| Грушавы ласунак

У некаторых рэгіёнах Кітая існуе традыцыя ласавацца грушамі ў Хоў «Абуджэнне насякомых». Сэнс у тым, што падчас гэтага сонечнага перыяду адбываецца пераход ад холоду да цяпла, надвор'е звычайна сухое, у паветры шмат пылу, таму ўзрастае рызыка падхапіць прастуду. Традыцыйная кітайская медыцына кажа, што грушы палягчаюць кашаль, памяншаюць колькасць макроты ды сілкуюць лёгкія.

ВЯСЕННЯЕ РАЎНАДЗЕНСТВА

Паснедаўшы, Яя з татам сабралі
дзікарослую гародніну ў полі. А потым
пад вярбой, цалкам пакрытай коцікамі,
гулялі ў гульні з яйкамі.

Тым вечарам тата Яі паказаў ёй у небе
сузор'е ды сказаў: «Зірні, змена сезонаў
бачная нават па Вялікай Мядзведзіцы. Падчас
вясенняга раўнадзенства «ручка каўша»
паказвае на ўсход. Яна паварочваецца
да поўдня ў летняе сонцастаянне, а затым —
да захаду падчас восеньскага раўнадзенства
і да поўначы ў зімовае сонцастаянне».

Вясенняе раўнадзенства

Вясенняе раўнадзенства выпадае на перыяд з 20 па 21 сакавіка. Лічыцца, што вясна ў гэты час ужо напалову прайшла. Менавіта ў гэты перыяд сонца стаіць акурат на экватары, таму дзень па працягласці становіцца роўным ночы.

Пасля вясенняга раўнадзенства ў паўночным паўшар'і дзень паступова павялічваецца, а ноч становіцца ўсё карацейшай.

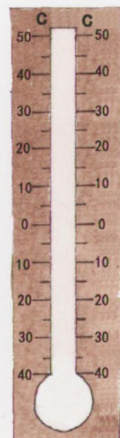
Пасля першага дня вясенняга сонцастаяння надвор'е робіцца цяплейшым.

Занатуй паказчыкі тэрмометра ў гэты дзень.

Найвышэйшая тэмпература _____ °C

Найніжэйшая тэмпература _____ °C

Астранамічныя назіранні

У старажытнасці кітайцы складалі маршруты і вызначалі змену сезонаў, назіраючы за сузор'ем Вялікай Мядзведзіцы. Вясной з 21 да 22 гадзін ночы коўш сузор'я паказвае на ўсход.

| Квітнеюць крэбы

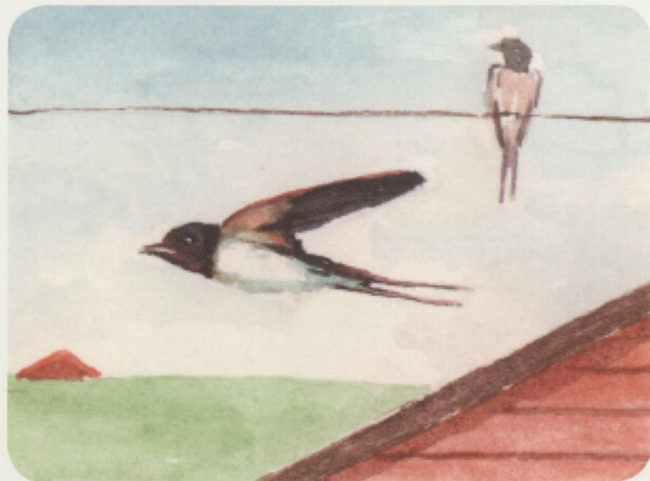
У перыяд вясенняга раўнадзенства крэбавыя дрэвы квітнеюць на поўную моц. Крэбы, альбо райскія яблыні, вырастаюць да васьмі метраў у вышыню. Маладыя галінкі гэтых дрэў пакрыты лёгкім пухам, але з часам робяцца гладкімі, а іх колер становіцца барвовым ці пурпуровым. Самі кветкі чырвоныя альбо белыя.

Тры хоў вясенняга раўнадзенства

Падчас першага хоў ластаўкі вяртаюцца з выраю.

Падчас другога хоў чутны гримоты.

Падчас трэцяга хоў бліскае маланка.

| Ластаўкі вяртаюцца з выраю

З надыходам цеплыні чароды ластвак, што адляталі зімаваць на поўдзень, вяртаюцца на поўнач і займаюцца перабудовай сваіх гнёздаў.

| Вясновыя працы

Земляробам ёсць чым заняцца ў полі: прарасла пшаніца.

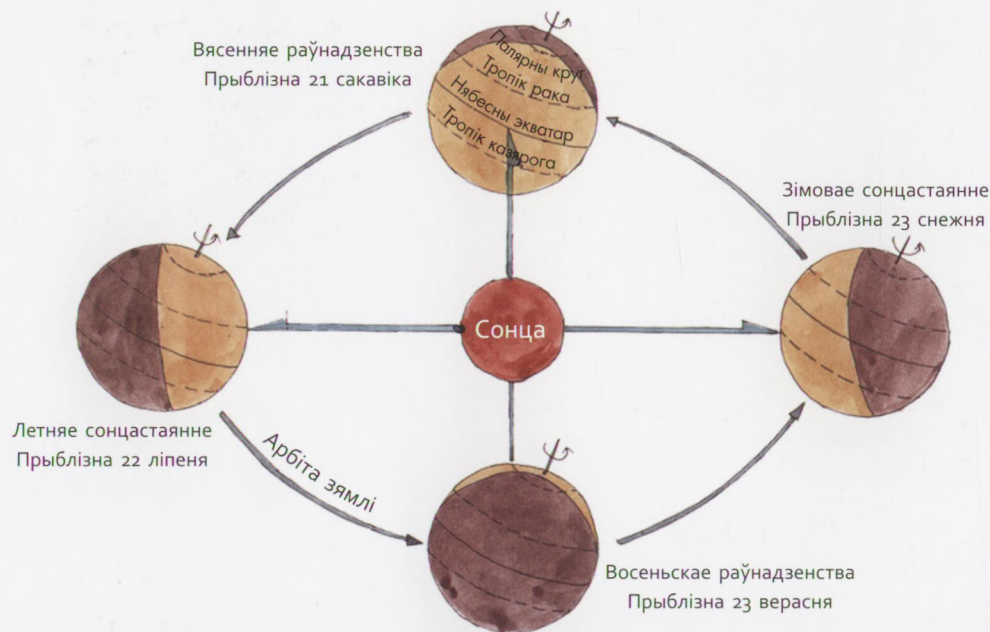
Паветраныя змеі

Дзьме цёплы ветрык, трава ўжо высокая, навокал лётаюць чароды івалгаў — хіба не выдатная пара для запуску паветраных змеяў? Дзеці бягуць супраць ветру, даючы сваім змеям узняцца высока ў неба і лётаць там поруч з ластаўкамі.

Гісторыя з'яўлення папяровага змея налічвае больш за 2 тысячы год. У Кітаі іх называюць «папяровымі птушкамі». Цацка складаецца з бамбукавых палачак, да якіх мацуецца папера альбо шаўковая тканіна, і доўгай вяроўкі. Каб удала запускаяць змея, трэба ўмець прыстасоўвацца да ветра, адчуваць яго напрамак, моц і хуткасць.

Каб гуляць у гэту гульню, выбяры курынае яйка, знесенае чатыры-пяць дзён таму. Асцярожна пастаў яго больш круглым краем на роўную паверхню і паціху адпускай. Яйка павінна застацца стаяць, трымаючы раўнавагу. Трэба набрацца цярдзення, бо з першага разу можа не атрымацца.

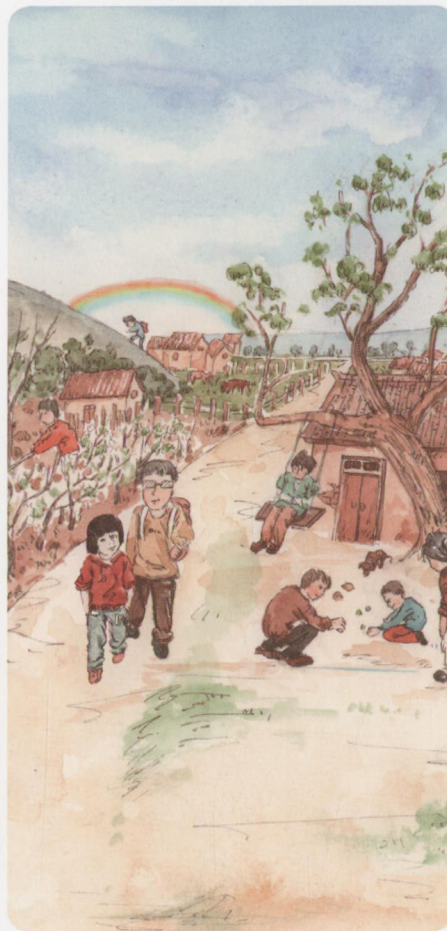
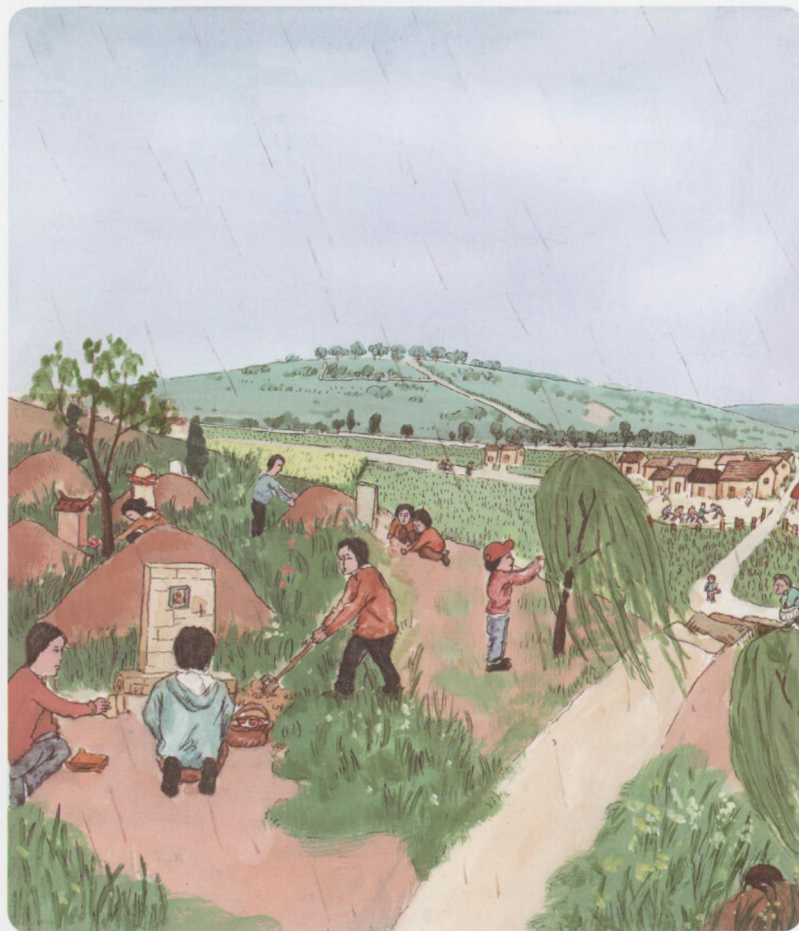

Яйка, замры!

Традыцыйная забава ў дзень вясенняга раўнадзенства — гульня з яйкамі. Верагодна, таму, што ў гэты перыяд сонца свеціць акурат на экватар, прыцягненне сонца становіцца аднолькавым для паўночнага і паўднёвага паўшар'яў, і яйку прасцей устаяць на сваёй аснове. Але некаторыя кажуць, што гэтай тэорыі не хапае навуковай абгрунтаванасці, і калі часта ды цярдліва практыкавацца, то гуляць у гэтую гульню можна ў любы дзень года.

Калі аглядзець курынае яйка пад павелічальным шклом, можна ўбачыць на яго шкарлупіне невялікія пукатыя кропачкі. Калі вага яйка размяркуецца паміж трыма кропачкамі, якія фарміруюць трохвугольнік, яйка будзе стаяць на сваёй аснове.

ЧЫСТАЕ СВЯТЛО

У дзень Чыстага святла вяскоўцы наведваюць могілкі, ушаноўваюць памяць продкаў і смуткуюць па памерлых сваяках.

«Гэта даўняя традыцыя», — тлумачыць Яе тата.

Вясной прарастаюць расліны, ідуць дажджы — з-за гэтага магільныя камяні могуць асесці. Звяры пачынаюць рыць норы і могуць пашкодзіць магілы. Таму з'явілася традыцыя ў гэты дзень прыходзіць на могілкі, чысціць іх ад пустазелля, падсыпаць на магілы зямлю і прыносіць ахвяры з садавіны і гародніны ў знак пашаны.

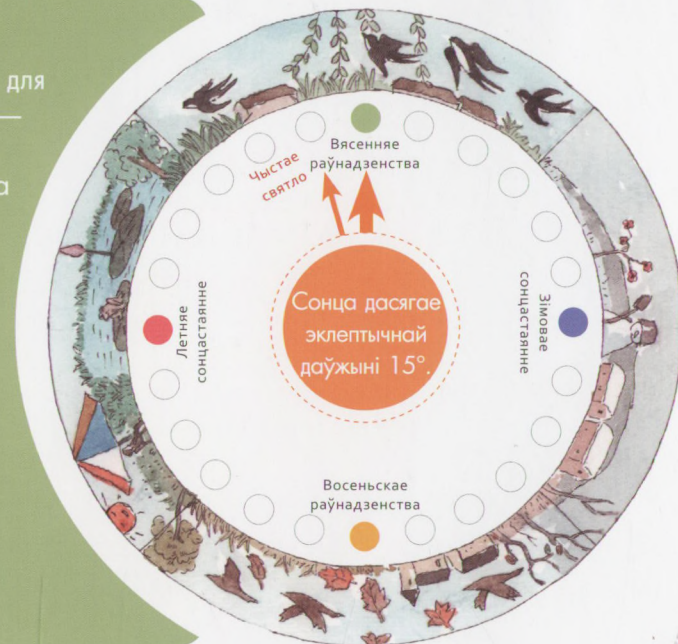

Чыстае святло

Дзень Чыстага святла, назва якога кажа пра надвор'е ў гэты дзень, звычайна выпадае на 4, 5 альбо 6 красавіка. З гэтага дня пачынае ўсталёўвацца яснае, пагоднае надвор'е, спяваюць птушкі, распускаюцца кветкі, зелянеюць дрэвы. Карацей кажучы, з гэтага дня прырода ажывае. Чыстае святло — не толькі сонечны перыяд, але і назва дня памяці, калі кітайцы ўшаноўваюць сваіх памерлых продкаў.

Найлепшы час для пасадкі дрэў — у лёгкі дождж падчас Чыстага святла.

▲ Занатуй паказчыкі тэрмометра ў гэты дзень.

Найвышэйшая
тэмпература _____ °C

Найніжэйшая
тэмпература _____ °C

Глядзі, вясёлка!

З першага дня Чыстага святла дажджы ідуць часцей і становяцца мацнейшымі. Калі промні сонца праходзяць праз дождж, кожная з яго кропель адлюстроўвае святло, як прызма, і вясёлка з'яе ўсімі сваімі колерамі.

Палёўка

| Палёўкі ператвараюцца ў птушак

З надыходам цёплага надвор'я мышы-палёўкі выпаўзаюць са сваіх нор у пошуках ежы. Але сонца занадта яркае для іх чুলлівых вачэй, і яны зноў хаваюцца ва ўтульную цемру сваіх норак. Птушкі, што гняздуюць у траве, таксама выходзяць пагрэцца на сонцы ў гэты перыяд. Так нарадзілася легенда пра тое, што палёўкі ператвараюцца ў птушак, як толькі выходзяць са сваіх нор.

Тры хоў Чыстага святла

Падчас першага хоў зацвітае тунгавае дрэва.

Падчас другога хоў палёўкі ператвараюцца ў птушак.

Падчас трэцяга хоў з'яўляецца вясёлка.

| Квітнее тунгавае дрэва

Цвіценне тунга прадвяшчае надыход перыяду Чыстага святла. Вясна ўжо амаль на сконе. Паэты здавён апявалі ў вершах кветкі тунга, якія вянуць. У кітайскай паэзіі гэта сімвал смутку па сыходзячай вясне.

Пасля кароткага перыяду цвіцення, кветкі тунга падаюць да долу, як сняжынкі.

Квітнее тунг

Квітнее вярба

Квітнее пшаніца

| Зялёным шляхам

У першы дзень Чыстага святла, калі ўся прырода сгрэта вясновай цеплынёй, добра шпацыраваць на прыродзе. Людзі традыцыйна збіраюцца разам, гуляюць па квітнеючых садах. Дзеці тым часам гушкаюцца на арэях ці гуляюць мармуровымі каменьчыкамі ў гульню го.

| Свята халоднай ежы

Гэта свята прысвечана памяці Цзэ Чжы-туя, які жыў у царстве Цынь, і святкуецца за адзін ці два дні да Чыстага святла. Цзэ Чжы-туй ахоўваў у выгнанні прынца Чжунэра, будучага кіраўніка царства Цынь. Калі ў іх не засталася ежы, Цзэ Чжы-туй гераічна адрэзаў ад уласнага сцягна кавалак плоці, каб выратаваць прынца ад галоднай смерці. Але пасля таго, як Чжунэр заняў трон, Цзэ Чжы-туй адмовіўся ад усіх прапаноў, багаццяў ды высокіх службовых пасадаў, аддаўшы перавагу ціхаму жыццю з матуляй на гары Мяньшань. Каб прымусіць яго выйсці з хаты, імператар загадаў падпаліць лес на гары, дзе было жытло Цзэ Чжы-туя. Нават тады ён адмовіўся пакінуць свой дом і загінуў у пажары разам з маці. Імператар шкадаваў аб зробленым, але было позна. Ён пахаваў Цзэ Чжы-туя на гары Мяньшань, збудаваў у яго гонар святыні, а таксама загадаў не асвятляць наваколле агнямі і есці толькі халодную ежу ў гэты дзень у памяць аб Цзэ Чжы-туі. Адсюль ідуць карані свята Халоднай ежы.

Раней менавіта падчас свята Халоднай ежы кітайцы прыносілі вясеннія ахвяраванні памерлым, але пазней гэты абрад быў перанесены на дзень Чыстага святла. У гэты дзень людзі наведваюць могілкі, згадваюць сваякоў, што пайшлі ў іншы свет, пакідаюць перад надмагіллямі садавіну і выпечку ды саджаюць нізкія вербы ў знак скрухі.

ХЛЕБНЫ ДОЖДЖ

Хлебны дождж заспявае сялян у самы напружаны час: за сяўбой ды высадкай расады. Яя дапамагла раскруціць «пластыкавую коўдру» па зямлі, толькі што засеянай бавоўнай. Дзядуля раскажаў ёй, што, дзякуючы гэтай «коўдры», насенне прарасце значна хутчэй.

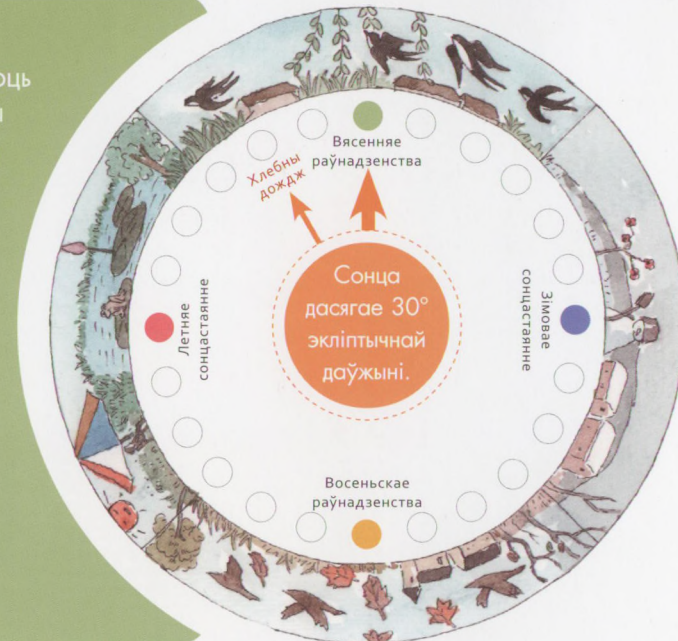
У паўднёвым Кітаі ў гэты час людзі традыцыйна любуюцца шыкоўнымі півонямі, якія квітнеюць найбольш буйна на працягу трох дзён пасля Хлебнага дажджу. Па праўдзе, гэта найлепшы час, каб атрымаць асалоду ад сузірання прыгажосці гэтай расліны. І кітайцы яго не марнуюць, а масава збіраюцца ў час Хлебнага дажджу ў парках, дзе растуць півоні.

Перыяд Хлебнага дажджу выпадае паміж 19 і 21 красавіка. Падчас гэтага перыяду робіцца больш цёпла, але і больш дажджліва. Таму гэта найлепшы час для сяўбы, асабліва для пасадкі гароху і дыні. Цеплыня ажыўляе і марскіх жыхароў, шмат рыбы падплывае бліжэй да берага. Кітайскія рыбакі шануюць традыцыю прынясення ахвяраў у першы дзень Хлебнага дажджу. Такім чынам яны моляцца аб бяспечных плаваннях.

Сяляне засяваюць зямлю ў першы дзень Хлебнага дажджу.

♦ Занатуй паказчыкі тэрмометра ў гэты дзень.

Найвышэйшая
тэмпература _____ °C

Найніжэйшая
тэмпература _____ °C

Збожжа расце пад дажджом

Хлебны дождж — апошні вясенні сонечны перыяд. Надвор'е ў гэты час цёплае і вільготнае, а тэмпература няўстойлівая. Шчодрый даждж спрыяе хуткаму росту пасеваў.

| Цвіценне півоняў

Цвіценне півоняў супадае з перыядам Хлебнага дажджу, таму іх яшчэ называюць «кветкі хлебнага дажджу».

Півоня мае кітайскае паходжанне і яе вырошчваюць ужо больш за 1,5 тыс. год. Кветкі півоні вялікія, яскравыя, з пышнымі пялёсткамі. Нездарма ў Кітаі яе называюць не інакш як «каралевай усіх кветак» ды лічаць нацыянальнай каштоўнасцю.

Тры хоў Хлебнага дажджу

Падчас першага хоў расце раска.

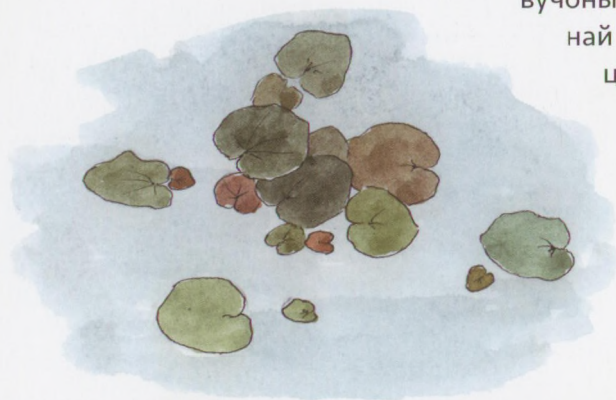
Падчас другога хоў куванне зязюлі нагадвае земляробам, што сяўба на падыходзе.

Падчас трэцяга хоў удода спускаюцца на шаўкоўніцы.

| Расце звычайная раска

Гэта водная расліна расце ў цёплым і вільготным асяроддзі. У перыяд Хлебнага дажджу, калі павышаецца тэмпература вады і выпадае шмат ападкаў, раска можа расці нават уначы. Як заў-

важаў у сваіх назіраннях вялікі вучоны і ўрач традыцыйнай кітайскай медыцыны Лі Шычжэнь, за ноч у раскі вырастае некалькі новых лістоў.

| Збор лістоў кітайскай цэдрэлы

У даўнія часы, калі Кітаем кіравала дынастыя Хань (206–220 г. да н.э.), кітайцы елі сакавітае лісце цэдрэлы як сезонную гародніну. Менавіта пульхныя лісты і асаблівы водар вылучаюць гэтае дрэва сярод іншых раслін. Лісце кітайскай цэдрэлы карыснае ды гаючае, з яго робяць смачнае начынне для клёцак цзяоцзы і для прыгатаваных на пару піражкоў баоцзы, а таксама дадаюць ў халодныя стравы.

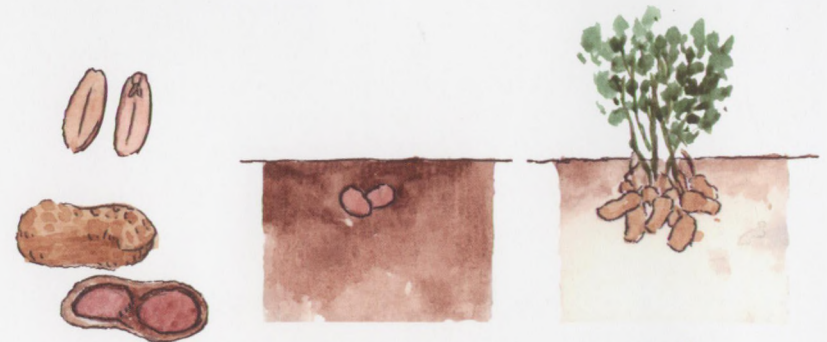

Пасадка сямян

Перыяд Хлебнага дажджу — найлепшы час для сяўбы. Земляробы высаваюць кукурузу, сою, саджаюць бульбу і арахіс, перасаджаюць расаду баклажанаў і батату. Засяную глебу звычайна накрываюць поліэтыленавай плёнкай, каб зямля лепш прагравалася і насенне прарастала хутчэй.

Цыкл вырошчвання арахісу

Працэс прарастання бульбы

Маленькія вусені прадзільніка падобныя да чорных мурашоў.

Іх трымаюць у кошыку, на дне якога ляжыць слой маладога лісця шаўкоўніцы.

Праз чатыры лінькі вусені дасягаюць дарослага ўзросту.

Затым іх памяшчаюць ў адмысловы кантэйнер, дзе вусені акулівваюцца: сплятаюць ядвабны кокан. Праз чатыры дні вусень ў коконе развіваецца ў кукалку.

Прыблізна праз дзесяць дзён пасля гэтага з кокана вылятае матыль.

Прадзільнікі

Вясной прадзільнікі ласуюцца далікатным ды карысным лісцем шаўкоўніцы.

Гульня «Назаві малюнак»

Парадак, у якім гульцы будуць хадзіць, вызначаецца кіданнем кубіка альбо выкідваннем пальцаў. Таксама колькасць кропак на баку кубіка вызначае, на колькі крокаў трэба пахадзіць. Калі фішка гульца спыняецца на адным з нумароў, ён мусіць назваць, што намалявана побач з нумарам. Калі ён назваў малюнак няправільна, ход не залічваецца і фішка вяртаецца на сваё папярэдняе месца. Перамагае той, чья фішка першай прыйдзе да фінішу.

Калі колькасць кропак на кубіку накіроўвае фішку да нумара 4, побач з якім намаляваны мост, значыць, што фішка мае права перайсці па мосце наўпрост да нумара 9.

Фініш

Існуе чатыры пары года. Старажытныя кітайцы падзялілі іх на 24 сонечныя перыяды, кожны з якіх адлюстроўвае адметную фазу сезонных зменаў. Сонечныя перыяды не толькі падказваюць, што трэба рабіць земляробам, але і дапамагаюць кожнаму з нас прадбачыць змены надвор'я.

Гэта кніга апавядае гісторыю дзяўчынкі Яі, якая наведвае сваіх бабулю і дзядулю ў вёсцы і назірае, як 24 сонечныя перыяды паступова змяняюць адзін аднаго на працягу года. Разам з Яяй вы трапіце на традыцыйныя кітайскія святы, даведаецеся пра старажытныя абрады, навучыцеся лепш разумець мову прыроды, назіраючы за жывёламі, раслінамі і з'явамі надвор'я.

EAC

sale@wnk.biz

www.wnk.biz

ISBN 978-985-24-0243-9

9 789852 402439